

مطالعه ی نماد شناسانه ی نقوش پته کرمان

گروه طراحی دوخت، دانشکده هنر و معماری، مؤسسه آموزش عالی آپادانا،
شیراز، ایران

سپیده مزرعه*

چکیده

پته دوزی نوعی سوزن دوزی در شهر کرمان است. این هنر، تجلی گاه باورهای اعتقادی و فرهنگی مردم این خطه با حفظ ارزش های هنری و نمادین آن است. زنان هنرمند کرمانی با مهارت های خود، شال را صحنه جلوه گری نیازها، آرمان ها، آلام و خواسته هایی می سازند که، ریشه در اعتقادات ایشان دارد. این پژوهش بر مبنای این فرضیه که نقوش در هنر پته دوزی کرمان، مبتنی بر فرهنگ و اقلیم مردم منطقه شکل گرفته است و با رویکردی نمادشناسانه به مطالعه و بررسی نقوش آن پرداخته می شود هدف از انجام این مطالعه و پژوهش، یافتن رابطه معنا دار میان نقوش پته و بررسی ویژگی های مشترک تاثیر گذار در شکل گیری سطح ظاهری، به تحلیل و یافتن مفاهیم آن ها با مراجعه به فرهنگ، اعتقادات و باور های رایج مردم کرمان پرداخته شده است. همچنین در صدد یافتن رابطه میان نقوش پته به تحلیل و یافتن مفاهیم آن ها با مراجعه به فرهنگ، اعتقادات و باور های رایج مردم کرمان پرداخته شده است. ماحصل این جستجو نشان دهنده جایگاه تعیین کننده اعتقادات مردم و اقلیم منطقه در شکل گیری نقش های پته است. این پژوهش با رویکردی نمادشناسانه به مطالعه و بررسی نقوش هنر پته دوزی کرمان پرداخته است. شیوه ی گردآوری مطالب و داده ها ی مورد استفاده کتابخانه ای و با رویکردی توصیفی و تحلیلی به انجام رسیده است.

کلیدواژه ها: پته دوزی، کرمان، نقش، نماد

مقدمه

پته دوزی نوعی رودوزی سنتی است که بر روی پارچه ای از جنس پشم شکل می گیرد این هنر در میان زنان استان کرمان از سابقه دیرینه ای برخوردار است. زنان و دختران از طریق سوزن دوزی های مداوم، نقش های با سابقه ی تاریخی بر پته می نگارند. مرغوبیت پشم، صبوری مردم و حضور طراحان خلاق و رنگرزان بی همتا در این منطقه از دلایل شکل گیری این هنر بوده است. نقش و نگارهای پته که با توجه به فرضیه های پژوهش ریشه در تاریخ، گذشته فرهنگی و اعتقادی مردم این سرزمین و آمال و آرمان های متأثر از محیط آنان دارد، در قالب پندارها و بینش قردی هنرمندان با کمک سوزن بر زمینه پارچه پشمی ضخیمی به نام عریض نقش می شود این نقوش با توجه به این که نمادها با هدف ارضای نیازمندی ها و آلام با رمزگذاری و استعلائی اعتقادات، به طرز روایت گونه به کار گرفته می شوند بیانگر پیوند معنای سطح ماورایی زندگی با کنش هایی در سطح عادی زندگی می باشند. آنها گاه نشان دهنده ی آرزو و خواسته مردمان منطقه از طبیعت است که در این صورت صحنه ای از باغی مصفا، پرگل، و پردرخت با گل های رنگارنگ و درخت هایی که عمدتاً سرو خمیده اند. از نمونه رمزگشایی و نمادشناسی در این پژوهش سعی شده بر حسب فرضیه ها تا آنجا پیش رفته که ضرورت و صحت استفاده از این نقوش با توجه به نمادشناسی آن در فرهنگ منطقه مشخص گردد تا سبب استفاده مجدد نقوشی باشد که با زندگی مردم کرمان عجین است و در هنر پته این روزها کمتر به چشم می خورد.

این جستار بر آن است تا با بررسی نقش های مورد استفاده در هنر پته دوزی به محتوای فراموش شده ی این نقوش و کارکرد آیینی و اعتقادات اجتماعی رایج در شهر کرمان بپردازد و در پی آنیم که به سوالات مطرح شده پاسخ دهیم.

۱ در پته دوزی کرمان چه نقوش هایی دیده می شود؟

۲ از نقوش پته دوزی کرمان در چه تزئیناتی می توان

بهره گرفت؟

الف-روش تحقیق این پژوهش تحلیلی و توصیفی است.

ب-روش این تحقیق جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای است.

پ-روش گردآوری در این پژوهش مطالعه کتابخانه ای، اسنادی (تصویری) که به دنبال آن از طریق توصیف و تشریح یافته های تحلیل و دسته بندی شده اند.

ت- جامعه آماری شامل تمامی تصاویر نقشمایه های هنر پته دوزی می باشد به دلیل گستردگی جامعه آماری در این پژوهش تنها به تعدادی از تصاویر ۱۰ الی ۱۵ مورد از نقوش پرداخته می شود.

ث- روش ها و ابزار تجزیه و تحلیل داده ها:

این پژوهش با جمع آوری اطلاعات به روش کتابخانه ای و همچنین با استفاده از کتاب، مقاله و پایان نامه مراجعه به سایت های علمی و پژوهشی معتبر و فیش برداری و مشاهده عکس انجام می شود. پس از جمع آوری اطلاعات برای یافتن مطالبی که در متن کتاب و مقالات و پایان نامه ها موجود نمی باشد با مراجعه به پایگاه های علمی، اینترنتی و دانشگاهی، اسناد و مدارک معتبر و نسبت به جمع آوری اطلاعات اقدام می شود.

اطلاعات جغرافیایی و تاریخی شهر کرمان

استان کرمان- در جنوب شرقی- از شمال به استانهای خراسان و یزد، از جنوب به استان هرمزگان، از شرق به سیستان و بلوچستان و از مغرب به فارس محدود می شود. در این وسعت حدود ۱۸۶۰۰۰ کیلومتر مربع، نزدیک به ۲۰۰۴۳۲۸ نفر جمعیت در ده شهرستان کرمان، جیرفت، بم، رفسنجان، کهنوج، سیرجان، زرنند، بافت، شهر بابک و بردسیر و ده ها شهر و روستا با آب و هوای متفاوت- که از ویژگی های اقلیمی این استان وسیع است- زندگی و کار می کنند. استان کرمان علاوه بر صنایع دستی هایی که دارد پته هم یکی از صنایع دستی این استان است که بهش پرداخته می شود و از معروفیت بالایی برخوردار است.

تاریخچه سوزن دوزی

سوزن دوزی یا گلدوزی یکی از روش های دیرینه آرایش جامعه است ولی به عنوان شیوه ای در پارچه بافی، استحکامی ندارد. در غرب ایران، قطعاتی از منسوجات سوزن دوزی شده با نقش های پیچیده که تاریخ ساخت آنها به شش هزار سال پیش از میلاد می رسد پیدا شده است. نقش های دیواری قبور مصر، سوزن دوزی هایی را نشان می دهد جامعه های اعیان به روی نقش های برجسته تخت جمشید نیز حکایت از رواج گلدوزی در آن زمان می کند.

وجه تسمیه پته و پته دوزی

پته از «پت» به معنای پشم و کرک در لهجه کرمانی آمده است، که نقوش ذهنی را بر روی پارچه پشمی به نام «عریض»، سوزن دوزی می شود که از لحاظ ساختاری شباهت زیادی به شال بافی رد» (زکریایی کرمانی، ۱۳۸۸). پته وزی یا فته دوزی، نوعی از تولیدات سنتی کرمان است که بیشتر جنبه هنری دارد و زنان، سابقاً بر روی شال های ساده پشمی یا برگ انجام می دادند. در حال حاضر بر روی عریض (پارچه دست باف، پشمی و نسبتاً ضخیم) که با نخ پشمی و سوزن انجام می شود. در پته دوزی گاه تمام زمینه و گاه قسمت زیادی از زمینه با نخ های کرکی رنگارنگ یا پشمی یا ابریشمی دوخته می شود. نام دیگر پته دوزی، فته دوزی یا سلسله دوزی است که سلسله، شال ساده و بدون نقش را می گویند که با ریس های پشمی دوخته شده بر روی آن، تبدیل به پته دوزی می شود.

پته دوزی شهر کرمان

قدیمی ترین پته مربوط به قرن دوازدهم هجری قمری است که به صورت سوزنی است و تمام زمینه آن با استفاده از گل های ریز افشان و با استفاده از نخ های ابریشمی رنگی روی پارچه ابریشمی (کرم رنگ) دوخته شده است. دور این سوزنی، پتک دوزی وحاشیه آن به صورت پته دوزی و با نقش بته جقه ای قهر و آشتی است و هم اکنون در موزه هنرهای تزئینی تهران نگهداری می شود. پته دیگری هم در سال ۱۲۷۸ ه.ش و بیش از یکصد و پنجاه سال قبل دوخته شده و در همان موزه نگهداری می شود. در این میان معروف ترین پته موجود، مربوط به روکش قبر شاه نعمت الله ولی در ماهان کرمان است، که اکنون در موزه آستان شاه نعمت الله نگهداری می شود. تاریخ دوخت این پته مربوط به ۱۲۸۵ هجری قمری است.

ساختار پته

پته شامل دو جزء اصلی است:

اول عریض یا شال

دوم ریس

که ساختار اصلی هر دو از پشم است و رابط بین ریس و شال، سوزن می باشد که در پته دوزی از سوزن معروف به چنایل استفاده می شود که شبیه به سوزن تاپستری یا کوبلن دوزی است با این تفاوت که نوک سوزن پته دوزی، تیز تر از سوزن تاپستری است ولی هر دو چشمه بزرگی برای عبور نخ دارند زیرا هم در پته و هم در کوبلن، نخ مورد نظر ضخیم است (باقی، ۱۳۸۸).

شکل ۱: شال و ریس (آرشیو نگارنده)

عریض (شال)

عریض پارچه پشمی نسبتاً ضخیمی است که مراحل دوخت پته دوزی بر روی آن اجرا می شود و در نقاط مختلف کرمان به نام شال پته، شال زمینه یا پارچه زمینه نیز گفته می شود؛ و به وسیله ماشین های بافندگی دستی و ابتدایی به نام ماشین های دو باباف و چهار باباف می توان گفت که دستگاه هایی هستند که از دو ورد و یا به اصطلاح کرمانی ها از دو گرت تشکیل شده بودند.

شکل ۲: شال (آرشیو نگارنده)

ریس

به نخ-هایی که روی پارچه پته دوخته می-شوند ریس گفته می-شود نوعی نخ پشیمی دست ریس یا ریسیده شده به وسیله ماشین است. "نخ-های پشیمی و کرکی رنگارنگ به ریس یا نخ پته معروف-اند. در گذشته تهیه این ریس-ها به وسیله چرخ پشم-ریسی که در اصطلاح عامیانه به «چرخو» معروف بوده، صورت می-گرفته است.

شکل ۳: ریس (آرشیو نگارنده)

رنگرزی در هنر پته دوزی

الف- رنگزاهای طبیعی

ب- رنگزاهای آنیلینی یا جوهری

ترکیب رنگزاهای طبیعی شامل:

- رنگزاهای گیاهی

- حیوانی هستند

رنگزاهای طبیعی گیاهی

منشأ مواد رنگرزی گیاهی، گیاهان موجود در طبیعت هستند. مواد رنگی از بخش های مختلف گیاهان مانند میوه، گل، برگ، ریشه و سایر قسمت های، آن ها به دست می آید.

رنگزاهای حیوانی

صدف و قرمز دانه از رنگ های طبیعی نوع حیوانی می باشند.

قرمز دانه یک ماده رنگزادارداتی است ومدت چند قرن در ایران به ویژه در ایالات شرق استفاده می شده است.

این ماده رنگزادامت طولانی در خراسان و کرمان مورد استفاده بوده .

نقوش پته

در تقسیم بندی نقوش پته با مشاهده پته های کرمان، می توانیم نقوش به کار رفته در آن ها را به چهار دسته عمده

تقسیم کنیم که عبارتند از:

نقوش گیاهی، نقوش حیوانی، نقوش هندسی یا انتزاعی، نقوش کتیبه ای

نقوش گیاهی

گیاهان در ایران باستان از اهمیت ویژه ای به برخوردار بوده اند و با توجه به نقوش بسیاری که بر روی سنگ ها، مهرها و سفال ها یافت شده می توان دریافت که شماری از آنها جایگاه مقدس و اسطوره ای یافته اند، به نظر می رسد اهمیت

اساطیری و تقدس گیاه و درخت در میان ایرانیان، ریشه در داستان آفرینش نخستین پدر و مادر (مشی و مشیانه) داشته باشد که در ابتدا به به شکل گیاهی پیوسته به هم رویدند (هیلنز، ص. ۱۳۸۸، ۵۷).

نقوش گیاهی شامل بته جقه، گل، طرح زنبقی، گل رز، شکوفه، گل سه پر، طرح گلدانی، طرح درختی، درخت زندگی

بته جقه یا بته کشمیری

بته جقه یا بته کشمیری، یکی از طرح های معروف و موفق می باشد. این طرح علاوه بر ایران در هندوستان نیز رواج دارد (عطروش، ۱۳۸۵، ۱۱۵). علامه دهخدا بته جقه را ساخته شده از پر پرندگان می داند که بر بالای پیش کلاه پادشاهان ایران است و آن کوچک کرده سروسرافکننده است نشان ایران و ایرانیان و حکایت کننده از راستی و تواضع ایشان است.

شکل ۴: نقش بته جقه (عطروش، ۱۳۸۵، ۴۳)

گل رز

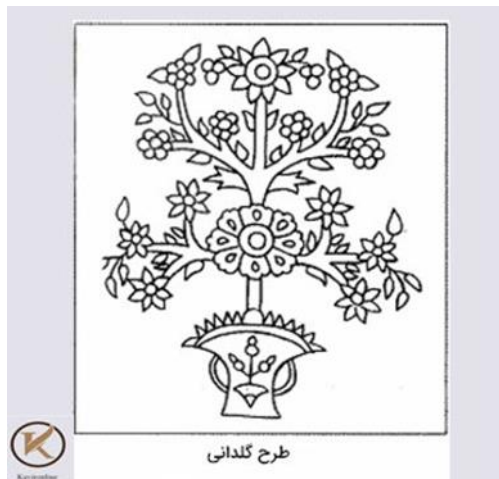
مضمون گل رخ سرخ در شعر عارفانه ی فارسی از ابتدای دوران مطالعات شرق شناسی اروپا بوده و شعری همانند گوته و ریلکه از همتاهای ایرانی خود الهام می گرفتند.

شکل ۵: نقش گل رز www.basalam.com

طرح گلدانی

طرح گلدانی نیز طرحی زیبا و دلپسند است؛ همان طور که از نام آن، بر می آید تصویر گلدانی که مزین به شاخه های گل است، عنصر اصلی و غالب را تشکیل می دهد.

شکل ۵: نقش گلدانی (تهامی، ۱۳۸۵، ۶۰)

طرح درختی

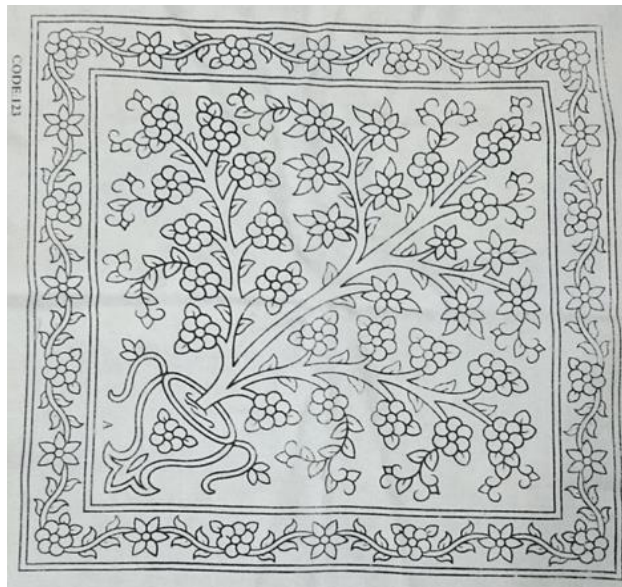
نقش درخت در آثار هنری دوره ساسانی، حضور چشمگیری دارد. درخت؛ بر گرفته از جهان مینوی است و در جهان نمادها مقدس ترین نماد و در بین این مقدسات درخت سرو برای ایرانیان اهمیت دارد.

شکل ۶: نقش درختی سرو www.patekerman.com

درخت زندگی

درخت به دلیل تغییر دائمی خود نماد زندگی است. که وضعیت دوره های تغییرات کیهانی را نشان می دهد، به خصوص برگها نشانه مرگ و بازایی هستند. درخت سه سطح جهان را به هم مرتبط می کند: زیرزمین را با ریشه اش، رویه زمین را با ساقه اش، و ارتفاعات را با شاخه های بالایی، و نوکش که به وسیله نور آسمان به بالا کشیده می شود. درخت جهان سفلا را با جهان اعلا پیوند می دهد. (آلن گبران، ص. ۱۸۷، ۱۸۸، ۱۳۸۲).

شکل ۷: نقش درخت زندگی www.patekerman.com

نقوش هندسی و انتزاعی

نقوش هندسی مقدس-اند. نماینده و انتزاعی از طبیعت هستند و با مقوله رشد مرتبطند و در بینش و تفکر باستانی ایران مقدس اند. این نقوش پویا و زنده با مفاهیم نمادین همراهند ریشه در هنرهای کهن ایرانی دارد (عابدوست، کاظم پور، ص. ۴۱-۱۳۹۵).

نقوش هندسی شامل :

طرح بازوبندی، طرح ترنج، طرح ترنج تشت (حوضی)، طرح ترنج خورشیدی، طرح لچک و ترنج، طرح شمشه، خط، سطح، نقوش کتیبه ای

طرح بازو بندی

در طرح بازو بندی یک ترنج در وسط عریض قرار می گیرد و یک حاشیه پهن با طرح بازو بند آن را احاطه می کند و همچنین در حاشیه های دیگر از بته جقه و گل های بسیار ریز که به صورت چند رده استفاده می شود.

شکل ۸ : نقش بازوبندی www.kavironline.com

طرح ترنج

ترنج باستانی دوره ی ساسانی در اشکال گوناگون، از آرایه هایباست که به وفور در پارچه های ساسانی به عنوان تکرار طرح به کار رفته است (طالب پور، ۶۸، ۱۳۹۴). طرح ترنج، یکی دیگر از طرح های انتزاعی و هندسی پته است؛ اغلب به شکل دایره یا فرم انتزاعی بر گرفته از لوزی یا بیضی، در وسط پته دوخته می شود و در طراحی بیشتر قالی های ایران نیز کاربرد دارد.

شکل ۹ : نقش ترنج www.patekerman.com

طرح شمشه

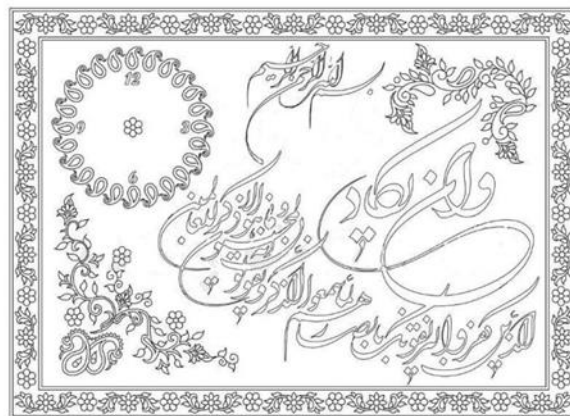
در واقع همان ترنج است که به صورت دایره یا چند ضلعی اجرا می شود. اشاره ای به خورشید دارد که اصل عالم وجود است و نماد ایزد نور و فروغ خورشید مهر-میترا است و نیایش آتش (نماد نور ایزدی) در آیین مهر و زرتشت مرسوم بوده است «نور، حرارت و آتش از ویژگی های خورشید است و به همین جهت بود که آتش نزد ایرانیان باستان ارزشمند و مقدس بود» (بهمنی، ۲۴، ۱۳۸۹).

شکل ۱۰: نقش شمشه www.patekerman.com

نقوش کتیبه ای

از جمله نقوش کتیبه ای مورد استفاده در پته دوزی، نقش محراب است که از نظر محققان، نقش های محرابی ریشه در آیین مهر دارد. از محراب معنی و ریشه درست و قانع کننده ای در زبان عربی وجود ندارد. محراب جای پرستش، نیایش یا اعمال مذهبی و آئینی است.

شکل ۱۱: نقش کتیبه ای www.patekerman.com

نقوش حیوانی

حیوانات از جمله پدیده ها هستند که پیوندی دیرینه و ناگسستنی با زندگی انسان برقرار کرده اند. در به تصویر در آوردن حیوانات در ایران باستان دو گرایش به چشم می خورد. نقوش حیوانی در هنر ساسانی بیش از سایر نقوش و نمادها خود را جلوه گر می سازند. (نامجو و فروزانی، ۱۳۹۲، ۳۰).

نقوش حیوانی شامل :

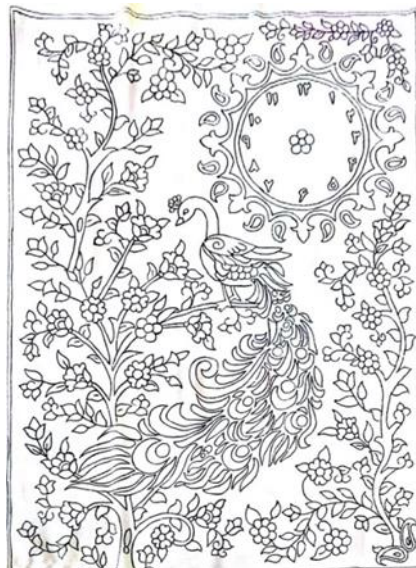
نقش پرندگان (طاووس، طوطی، بلبل، خروس، خفاشی)

نقش پرندگان

پرنده نماد گسترده ی روح است. به ویژه در هنگامی که پس از مرگ به آسمان صعود میکند. بسیاری از اقوام باستانی ، پرندگان بزرگتر را با خورشید، خدایان و آسمان همراه می دانستند.

طاووس

در ایران باستان معتقد بودند، طاووس به دلیل نوشیدن آب حیات، عمر جاودانه یافته است. در آیین زرتشت نیز طاووس به مثابه مرغ مقدس مورد توجه بوده است. این پرنده در ایران به منزله مرغ ناهید در فرهنگ اسلامی، طاووس به مثابه مرغ بهشتی محسوب می شود (خزائی، ۱۳۸۶، ص. ۶-۱۲).

شکل ۱۲ : نقش طاووس www.patekerman.com

نتیجه‌گیری

باتوجه به اصیل بودن پته و به دلیل اینکه این دست بافته از ظرافت بسیاری در طراحی و نقش و نگارها برخوردار بوده است، وبه دلیل استفاده از رنگ‌های زیبا و متناسب با طرح‌ها و برخوردار از تارهای با کیفیت و منظم می‌توان گفت این هنر جز هنرهای اصلی ست که می‌توان از آن در طراحی و تزئین پوشاک بانوان بهره جست. تطابق رنگ با تارهای انتخاب شده و تنوع نقوش همه از ویژگی‌های منحصر به فرد پته در کرمان هستند که به دست توانا و هنرمند زنان و مردان این خطه دوخته می‌شود. با توجه به این خصوصیت‌های بی‌نظیر از این هنر می‌توان در کاربردهای مختلف و حتی در طراحی و تزئین پوشاک بانوان بهره جست. تنوع رنگ و نقش در پته و گستردگی نقوش سبب شده به عنوان ایده‌ای نو و خلاقانه در طراحی لباس از آن استفاده کرد و بهره گرفت.

پیشنهادهات

در این پژوهش که به بررسی نقوش هنر پته دوزی و استفاده از آن در طراحی لباس پرداخته شده است. باتوجه به گستردگی و اصالت و زیبایی نقوش به هنرمندان و طراحان لباس و دانشجویان آتی توصیه می‌شود از این نقوش در طراحی شال گردن و دستکش استفاده شود.

منابع

- ۱- آذرپاد، حسن و حشمتی رضوی، فضل‌الله (۱۳۷۲). فرشنامه ایران، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی (پژوهشگاه).
- ۲- آلن گربران، ژان شوالیه (۱۳۸۲). فرهنگ نمادها جلد ۴، سودابه فضایی، تهران، جیحون.
- ۳- افتخاری، ح (۱۳۸۸). مختصری درباره پته کرمان، مجموعه مقالات اولین گردهمایی گنجینه‌های از یاد رفته هنر ایران (جلد سوم: دست بافته‌ها)، به کوشش مهدی مکی نژاد، تهران: موسسه تالیف، ترجمه و نشر آثار هنری متن، چاپ اول.
- ۴- افروغ، محمد (۱۳۸۹). نماد و نشانه‌شناسی در فرش ایران، تهران: جمال هنر.
- ۵- ایزد پرست، زیبا (۱۳۸۵). گیاه لوتوس تا اسلیمی و ختایی، رهپویه هنر، دوره دوم، شماره اول.
- ۶- باقی، طاهره (۱۳۸۸). دنیای هنر پته دوزی، چاپ اول، تهران: انتشارات بین‌المللی حافظ.
- ۷- بروس فورد، میراندا، نماد و نشانه‌ها در جهان، ترجمه: ابوالقاسم دادور- زهرا تاران، انتشارات کاهر/ دانشگاه الزهراء، چاپ اول ۱۳۸۸
- ۸- بهزادی، رقیه (۱۳۹۲). فرهنگ نگاره‌ی نمادها در هنر شرق و غرب، چاپ دوم. تهران: نشر فرهنگ و معاصر
- ۹- بهمنی، پردیس و صفاریان، الیاس (۱۳۸۹). سیر تحول و تطور نقش نماد در هنرهای سنتی ایران، تهران: انتشارات پیام نور.
- ۱۰- پاک‌بین، صدیقه (بهار و تابستان ۱۳۸۵). پته دوزی زنان در استان کرمان، هنر و معماری: نشریه جلوه هنر، شماره ۲۶.
- ۱۱- پدرام نیا، رضا (بهمن ۱۳۹۴). سمبل لوتوس در جهان باستان، انسان‌شناسی و فرهنگ.
- ۱۲- پزشکی، شهین (پاییز ۱۳۸۵). هنر پته دوزی- هنری خلاق بر بستر فرهنگ مردم کرمان، هنر و معماری: نشریه رشد آموزش هنر، شماره ۷.
- ۱۳- پوپ آرتور آبراهام (۱۳۳۸). هنر ایران، تهران: فرهنگ و هنر.
- ۱۴- پورعباس تحویل‌داری، نادیا (۱۳۹۲). تبیین جایگاه پته دوزی در صنایع دستی استان کرمان، پژوهشکده هنرهای سنتی پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری.
- ۱۵- تهامی، مریم (۱۳۸۷). تاریخچه و آموزش پته دوزی. چاپ اول. تهران: انتشارات کلهر.
- ۱۶- جهان‌بخش، هانا و شیخی نارانی، هانیه (پاییز ۱۳۹۵). پژوهشی پیرامون نقش گل و مرغ و کاربرد آن در هنرهای سنتی ایران (دوران زندیه و قاجار)، مجله تاریخ نو، شماره ۱۶.

- ۱۷- حصوری، علی (۱۳۸۱). مبانی طراحی سنتی در ایران، تهران: انتشارات چشمه.
- ۱۸- حقگو تجن گو، زینب (خرداد ۱۳۹۴). بررسی نقوش پته دوزی و قلاب دوزی در صنایع دستی و جذب توریستی مردم بومی در بازار محلی، موسسه هنر و معماری کمال الملک نوشهر.
- ۱۹- خاویان، مهدی (۱۳۹۴). چاپ باتیک، هنر ایران، بازیابی شده (۳۰ تیر ماه ۱۳۹۴).
- ۲۰- خزائی، محمد (آذرود ۱۳۸۶). نقش نمادین طاووس در هنر های تزئینی ایران، کتاب ماه هنر.
- ۲۱- دانشگر، احمد (پاییز ۱۳۷۶). فرهنگ جامع فرش یا دواره (دانشنامه ایران)، تهران.
- ۲۲- دوبورکور، مونیك (۱۳۷۶). رمز های زنده جهان، مترجم جلال ستاری، تهران: نشر مرکز.
- ۲۳- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۲). لغت نامه دهخدا، زیر نظر دکتر معین و دکتر شهیدی، شماره مسلسل: ۷-پ-پلاته.
- ۲۴- رضوی، اکرم السادات و خواجه گیر، علیرضا (پاییز و زمستان ۱۳۹۲). بررسی نقش نیلوفر آبی در هنر ایران باستان و دوران اسلامی، پژوهش هنر دانشگاه هنر اصفهان، سال سوم-شماره ۶.
- ۲۵- زراعت پیشه، راضیه و چیت سازان، امیر حسین، فرم شناسی و نماد شناسی نقوش پرندگان در سفالینه های دوره ی سامانی قرن سوم و چهارم هجری. دو فصلنامه دانشکده هنر شوستر دانشگاه شهید چمران اهواز، شماره ۹، ۱۳۹۵.
- ۲۶- زکریایی کرمانی، ایمان، شال های ترمه کرمان (گذشته، حال، آینده)، موسسه تالیف، ترجمه و نشر آثار هنری متن، ۱۳۸۸.
- ۲۷- سپهری زرندی، مریم (۱۳۸۷). نگاهی نو به پته کرمان، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد.
- ۲۸- سرلو، خوان ادواردو (۱۳۸۹). فرهنگ نماد ها (ترجمه مهرانگیز اوحدی). تهران: دستان.
- ۲۹- سلطانی نژاد، آرزو و فرهنگ بروجنی، حمید و ژوله، تورج (تیر ۱۳۹۳). تجلی نماد ها در قالی ارمنی بافت ایران، دوره ۹، شماره ۱۰.
- ۳۰- شوالیه، ژان و گبریان، آن (۱۹۶۹). فرهنگ نمادها، سودابه فضایی، ۱۳۸۷، تهران: جیحون.
- ۳۱- شهیدی، ناهید و فیزیایی، بهمن و سامانیان، ساسان (۱۳۹۷). مقایسه فرمی نقشمایه ی گل، درخت و پرند در رشتی دوزی و پته دوزی کرمان بر اساس قالب های فرمی گل و مرغ، مرغ و درخت، دسته گل و گلدانی، دانشکده هنر و معماری دانشگاه شیراز.
- ۳۲- صنعتی، محمود، (۱۳۵۱). پته کرمان، کرمان.
- ۳۳- طالب پور، فریده و جعفری راد، نجمه (۱۳۹۷). بررسی نقوش، نماد ها و ریشه یابی آنها در پته معاصر کرمان، جلوه هنر سال دهم، شماره ۱ (پیاپی ۱۹)، بهار و تابستان.
- ۳۴- عابدوست، حسین و کاظم پور، زیبا (۱۳۹۵). تحلیل ریشه ها و مفاهیم نقوش هندسی معماری دوره اسلامی در هنر کهن ایرانی. فصلنامه علمی - ترویجی نگارینه هنر اسلامی، دوره سوم، شماره دهم.
- ۳۵- عطروش، طاهره (۱۳۸۵). بته جقه چیست؟ (ترجمه مرتضی ترسلی). تهران: انتشارات موسسه فرهنگی هنری سی بال هنر. چ.
- ۳۶- فلاحتی، اعظم (دی ۱۳۸۹). بررسی روش های واکس گیری و شستشو و تاثیر آن در فام رنگ، علمی تخصصی، شماره ۲۷۴.
- ۳۷- فلسفی، نجمه (۱۳۸۹). پته دوزی. کرمان: ودیعت.
- ۳۸- کاظمی اسفه، نگار (۱۳۹۵). بهره گیری از نقوش و سوزن دوزی پته کرمان در طراحی لباس ایرانی- اسلامی، مجموعه آثار و مقالات برگزیده دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت.
- ۳۹- کوپر، جی. سی (۱۳۷۹). فرهنگ مصور نماد های سرتی، ترجمه ملیحه کرباسیان، تهران: نشر فرشاد.
- ۴۰- گروسی، عاطفه و جوادی، شهره (۱۴۰۰). معرفی و تحلیل نمادین در نقوش پته کرمان، هنر نقاشی ایرانی دانشگاه تهران، ایران.
- ۴۱- گلاب زاده، سید محمد علی (۱۳۸۲). کرمان در گذر تاریخ، کرمان، مرکز کرمان شناسی.
- ۴۲- گلاب زاده، سید محمد علی (۱۳۹۰). زن کرمانی روشنای زندگانی. کرمان: موسسه فرهنگی کرمان شناسی.
- ۴۳- مشرفی، فاطمه (۱۴۰۰). نماد شناسی نقوش به کار رفته در پته دوزی کرمان، دانشگاه فنی و حرفه ای، دانشکده قدسیه، ساری، مازندران، ایران.

- ۴۴- موسوی حاجی، سید رسول و رستمی، هوشنگ (بهار ۱۳۹۵). پژوهشی در نقوش و نشان نمادین و اساطیری مشترک در ایران و هند، فصلنامه مطالعات شبه قاره دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال هشتم، شماره ۲۶.
- ۴۵- نصیری، محمد جواد (۱۳۸۵). فرش ایران، تهران: انتشارات پرننگ.
- ۴۶- وانر، رکس (۱۳۸۷). دانشنامه اساطیر جهان، برگردان: ابوالقاسم اسماعیل پور، تهران، چاپ دوم، نشریه اسطوره.
- ۴۷- هال، جیمز (۱۳۸۰). فرهنگ نگاره ای نماد ها در هنر شرق و غرب، تهران، فرهنگ معاصر.
- ۴۸- هیلتر، جان راسل (۱۳۸۸). اسطوره های ایرانی، ترجمه دکتر مهناز شایسته فر، چاپ اول، تهران: موسسه مطالعات هنر اسلامی.
- ۴۹- یاحقی، محمد جعفر (۱۳۸۸). فرهنگ اساطیر و داستان واره ها در ادبیات فارسی، تهران: نشر فرهنگ معاصر.
- ۵۰- یاور، حسین (۱۳۸۴). تجلی نور در هنر های سنتی، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.
- ۵۱- یساولی، جواد (۱۳۷۵). مقدمه ای بر شناخت قالی ایران، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- www.fa.m.wikipedia.org-52
- منابع تصویری
- ۱- باقی، طاهره (۱۳۸۸). دنیای هنر پته دوزی، چاپ اول، تهران: انتشارات بین المللی حافظ.
- ۲- تهامی، مریم (۱۳۸۷). تاریخچه و آموزش پته دوزی. چاپ اول. تهران: انتشارات کلهر.
- ۳- عطروش، طاهره (۱۳۸۵). پته جقه چیست؟ (ترجمه مرتضی ترسلی). تهران: انتشارات موسسه فرهنگی هنری سی بال هنر. چ.
- www.patekerman.com-4
- www.kavironline.com-5
- www.saednews.com-6
- www.basalam.com-7
- www.iranantiq.com-8
- ۹- آرشیو نگارنده